

4. STOP ECOCIDE FOUNDATION Independent Expert Panel for the Legal Definition of Ecocide URL: <https://static1.squarespace.com/static/5ca2608> (дата звернення: 20. 11. 2022).

5. Parliamentary Assembly. Anchoring the right to a healthy environment: need for enhanced action by the Council of Europe Resolution 2396 (2021) URL: <https://pace.coe.int/en/files/29499/html> (Дата звернення 2.11.22)

6. Екологія. Право. Людина. URL: <http://epl.org.ua/announces> (Дата звернення 2.11.22)

7. United Nations A/CN.4/L.937 General Assembly. Protection of the environment in relation to armed conflicts. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/> (Дата звернення 2.11.22)

8. International Criminal Court. URL: <https://www.icc-cpi.int> ›

Львова Єлизавета Олегівна

професор кафедри конституційного та міжнародного права

Навчально-наукового інституту права та кібербезпеки

Одеського державного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМАТИКА ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ ДО РОЗУМІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ НА МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ В КРИЗОВИХ УМОВАХ

Збройна агресія РФ проти України спричинила нові істотні проблеми міжнародного організаційно-правового характеру. Площина зазначених проблем є вкрай непропорційною нормативам регулювання міжнародних відносин.

Існуюча система міжнародного захисту прав людини не може запобігти значній шкоді, що щоденно завдається життю та здоров'ю громадян, а також екології України. Як зазначив Руслан Стрілець, міністр захисту довкілля та природних ресурсів України, російське повномасштабне вторгнення завдало

екології України збитків у 35,3 млрд доларів, в атмосферу за 7 місяців війни було викинуто 31 млн т вуглецю і це ще не остаточні дані [1].

Загальновідомо, що згідно з міжнародним правом держави взяли на себе низку зобов'язань щодо недискримінаційного підтримання взаємопов'язаності та інтегративності прав людини та основних свобод.

Організація Об'єднаних Націй закріпила в Загальній декларації прав людини та в Міжнародних пактах про права людини, що кожен без будь-якого розрізнення має всі права та свободи, визначені у зазначених документах.

За сучасних кризових умовах інтегративний (комплексний) підхід в праворозумінні набуває нового сенсу, оскільки сьогодні усі соціальні групи населення глобально відчують шкоду від ракетних ударів по території України.

Своєю чергою, інтегративний підхід в розумінні права людині на міжнародний захист містить в собі системне використання аксіологічного та особистого засобів пізнання зазначеної проблематики. Право на міжнародний захист - це умова *sine qua non* існування людини. Інтегративний підхід до праворозуміння визнав міжнародне співробітництво як ефективний засіб реалізації прав людини, але, незважаючи на це, сьогодні це право грубо порушується.

Загальновідомо, що термін «інтегративний» є пов'язаний із терміном «інтеграція», що об'єднує частини в одне ціле, теорії та моделі в одній площині. В кризових умовах інтегративний підхід має розумітися як уніфікований підхід до правового регулювання управління кризовими явищами.

Прикладом інтегративного підходу до вирішення кризових явищ, зокрема глобальної харчової кризи, є Черноморська зернова ініціатива, (Black Sea Grain), підписана у Стамбулі. 22 липня 2022 р. Ця ініціатива визнана ООН і нею повністю підтримується діяльність Спільного Координаційного Центру.(СКЦ). Як зазначив Антонію Гутієреш, ініціатива Black Sea Grain

визнається як «елемент дискреційної дипломатії в контексті багатосторонніх рішень» [2].

Правовою проблемою вбачається є той факт, що у міжнародному вимірі держави та міжнародні організації занадто пізно застосували інтегративний підхід у виробленні стратегії формування системи міжнародного захисту прав людини.

В умовах гібридної війни в даному контексті варто замислитись над тим, до якого стандарту міжнародного права ми маємо звернутись для вирішення зазначеної правової проблематики.

По-перше, варто звернутись до ст. 38 Статуту міжнародного суду ООН, яка визначає перелік джерел міжнародного права [3]:

«1. Суд, який зобов'язаний вирішувати передані йому суперечки на підставі міжнародного права, застосовує:

а) міжнародні конвенції як загальні, так і спеціальні, що встановлюють правила, безумовно визнані державами, що сперечаються;

б) міжнародний звичай як доказ загальної практики, визнаної як правової норми;

с) загальні засади права, визнані цивілізованими націями;

д) із застереженням, зазначеним у статті 59, судові рішення та доктрини найбільш кваліфікованих фахівців з публічного права різних націй як допоміжний засіб для визначення правових норм.»

Пункт с) ч.1 ст.38 Статуту надає підстави також о сутності правосуб'єктності цивілізованої нації. Якою є відповідальність цивілізованої нації за систематичне порушення принципів і норм міжнародного права?

По-друге, у цьому контексті варто пригадати роботу Юргена Хабермаса «Між фактами та нормами» [4], адже за сучасних кризових умов збройної агресії РФ проти України фахівці з міжнародного права саме працюють в площині «між фактами та нормами». Виникає ще одне питання: «Яким чином факти, що підтверджені на території держави будуть застосовуються у вимірі нормативної бази права на міжнародний захист?».

Серед основних міжнародних норм, які описують інструменти права на міжнародний захист можна назвати Женевську конвенцію про статус біженців 1951 р. [5] та Нью-Йорський протокол 1967 р. [6].

По-третє, варто звернути увагу на те, що в площині європейського механізму захисту прав людини інтегративний підхід застосовується повною мірою (Рада Європи, ОБСЄ, правозахисний механізм в ЄС). Важливим показником інтегративного підходу до праворозуміння є те, що ЄС послідовно реагує на розвиток гуманітарної ситуації в Україні, а також виділив цього року на надання гуманітарної допомоги для України 500 мільйонів євро, що складає третину річного бюджету на діяльність Механізму цивільного захисту ЄС. Нормативи щодо права на міжнародний захист містяться в Дублінському регламенті № 604/2013 [7] та Директиві 2001/55, яка була реалізована рішенням Європейської Ради № 2022/382 від 4 березня 2022 [8] спеціально для українців.

За матеріалами газети «Європейська правда» ... Німеччина надає 7,6 мільйона євро проєкту, який допоможе знайти зниклих безвісти внаслідок військового вторгнення Росії в Україну, а кошти отримає Міжнародна комісія з питань зниклих безвісти. Про це 03 листопада 2022 р. у Брюсселі під час брифінгу для преси заявив речник Єврокомісії із кризового менеджменту Балаш Уйварі. «Важливо пам'ятати, що ми вже досягли значного показника у 500 мільйонів євро у вимірі гуманітарної допомоги, яку ми надали Україні цього року» [9].

Своєю чергою, «...За даними уповноваженого з питань безвісти зниклих Олега Котенка, в Україні наразі близько 7000 зниклих безвісти. У Міноборони зауважили, що будь-які цифри, які виходять безпосередньо з зони бойових дій, перебувають у стані уточнення» [10].

Але в глобальному масштабі існують факти, які, на жаль, не укладаються в площину вищевказаних нормативів. Наприклад, влада України має значні претензії до діяльності Міжнародного Червоного Хреста щодо ненадання допомоги медичним службам та громадянам, саботажу евакуації та сприяння

незаконному вивезенню українців до РФ. Відповідно, на сьогоднішній день окрім порушення людських прав в результаті російсько-української війни на глобальному порядку денному стоїть питання щодо необхідності реагування порушення наступних прав людини:

- право на справедливий суд (16 вересня 2022 р. вбивство Махса Аміні так званою самосудною організацією «поліцією моралі» за недотримання правил носіння хиджабу в громадських місцях викликало протести населення та академічної спільноти, що пройшли в 50 університетах та 20 містах. Але влада брутально порушила громадянські права протестувальників – право на висловлення власної думки, свобода преси та свобода наукової думки. Ще один приклад - силовики вбили 16 річну школярку Асру Панахі за відмову співати провладний гімн),

- право на захист від перевищення влади (приклад -звинувачення Китаю у геноциді уйгурської народності та інших мусульманських меншин у північно-західному регіоні Ксінджіан).

- право на захист від катувань (на даний момент існує брак інформації щодо закатованих та зниклих безвісти на окупованих територіях в Україні).

Підкреслюючи актуальність інтегративного підходу в контексті реанімації статусу міжнародного права, варто наголосити на тому, що в глобальних кризових умовах сьогодення треба використовувати широкий інтегративний підхід саме в контексті реалізації концепції всеосяжної безпеки.

Джерела:

1. Ukraine estimates \$35 bln in environment damage from Russia invasion. URL:<https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-estimates-35-bln-environment-damage-russia-invasion-2022-10-03/>

2. Statement of the Secretary-General – on the renewal of the Black Sea Grain Initiative. URL:<https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2022-11-17/statement%C2%A0of%C2%A0the-secretary-general-%E2%80%93-the-renewal-of-the-black-sea-grain-initiative%C2%A0>

3. Statute of the International Court of Justice, art. 38,[¶]1. URL: <https://www.icj-cij.org/en/statute>
4. Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy. By Juergen Habermas. Cambridge, MA: MIT Press, 1996. 631p.
5. Конвенція про статус біженців: ООН; *Конвенція*, Міжнародний документ, Коментар від 28.07.1951. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text
6. Про приєднання України до Конвенції про статус біженців та Протоколу щодо статусу біженців: Закон України від 10 січня 2002 року N 2942-III (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, N17, ст.11
7. Regulation (EU) No 604/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 establishing the criteria and mechanisms for determining the Member State responsible for examining an application for international protection lodged in one of the Member States by a third-country national or a stateless person (recast). URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2013/604/2013-06-29>
8. Council Implementing Decision (EU) 2022/382 of 4 March 2022 establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection. URL: http://data.europa.eu/eli/dec_impl/2022/382/oj
9. Німеччина надає 7,6 млн євро на допомогу з пошуком зниклих безвісти після вторгнення РФ. // *Європейська правда*», URL: www.eurointegration.com.ua
10. За матеріалами порталу *Суспільне медіа*», URL: <https://suspilne.media/308576-minoboroni-zaklikae-ne-postiti-foto-vijskovih-aki-potrapili-u-polon-ci-znikli-bezvisti/>